

KA'KÂ' b. AMR

(القنقاع بن عمرو)

el-Ka'kâ' b. Amr b. Mâlik et-Temîmî
(ö. 40/660 [?])Hulefâ-yi Râşidîn devrinin
ünlü kumandanlarından.

Bazı hadisçiler sahâbî olduğu görüşündedir. Hz. Ebû Bekir döneminde irtidad eden Alkame b. Ulâse üzerine müfreze kumandanı olarak gönderildi ve görevini başarıyla tamamladı (11/632). Aynı yıl Hâlid b. Velîd'in peygamberlik iddiasında bulunan Tuleyha ile yaptığı Büzâha savaşına katıldı. Ulleys'in ve Übülle'nin fethine Hâlid b. Velîd'le beraber iştirak etti (12/633). Hîre'nin fethinde de bulunan Ka'kâ', Hâlid b. Velîd'in emriyle bir süre Hîre'de kaldı. Daha sonra çeşitli fetihlerde görevlendirildi. Ebû Ubeyde onu Hz. Ömer'in emri üzerine öncü kuvvetlerin kumandanı sıfatıyla Irak'a gönderdi (13/634). Ka'kâ', Kâdisiye öncesi İran fetihlerinde de önemli rol oynadı. Ağvâs'ta cereyan eden savaş, öncü kuvvetlerin başında bulunan Ka'kâ'n gösterdiği gayretler sonucunda kazanıldı (14/635). Hâlid'in emriyle Suriye'deki fetihlere de katılan Ka'kâ', Yermük Savaşı'nda bir süvari birliğinin başında görev yaptı.

Ka'kâ' asıl şöhretini Kâdisiye Savaşı'nda (15/636) elde etti; bu savaşın kazanılmasında onun büyük payının olduğu rivayet edilir. Medâin'in fethinde Kısra III. Yezdicerd'e ait zırh, kılıç, miğfer gibi teçhizatı ele geçiren Ka'kâ', daha sonra Hz. Ömer'in emriyle Celûlâ Savaşı'na öncü kuvvetin kumandanı olarak katıldı. Savaşın ardından Hulvân'a giderek bir garnizon tesis etti (16/637). Aynı yıl Sa'd b. Ebû Vakkâs kuvvetlerine katılıp onun emrinde çalıştı. Ertesi yıl Humus'a gönderildi ve bu sırada gerçekleştirilen el-Cezîre fetihlerine iştirak etti. 21'de (642) Nihâvend'in ve 24'te (645) Hemedan'ın fethinde görev aldı. Bir müddet sonra Kûfe'ye yerleşen Ka'kâ', Hz. Osman dönemindeki iç karışıklıklarda halifeyi destekledi. Muhâlifler Medine'yi kuşatınca Hz. Osman'ın talebi üzerine yardıma gelenler arasında Ka'kâ' da bulunuyordu. Hz. Ali döneminde onu destekleyen Ka'kâ', Cemel Vak'ası'ndan önceki müzakerelerde Hz. Ali'yi temsilen Talha b. Ubeydullah ve Zübeyr b. Avvâm ile görüştü. Cemel ve Sıffin savaşlarında Hz. Ali'nin saflarında çarpıştı.

Ka'kâ' cesaretiyle tanınmıştı. Hz. Ebû Bekir de onun cesaretinden ve yararlı iş-

lerinden övgüyle söz eder (İbnü'l-Esîr, IV, 409). Aynı zamanda şair olan Ka'kâ'n şiirleri daha çok savaşlarla ilgilidir. Şiirleri Âsım b. Amr'ın şiirleriyle birlikte Nûrî Hammûdî el-Kaysî ve Hâtım Sâlih ed-Dâmin tarafından yayımlanmıştır (*Mecelletü Külliyyeti'l-âdâb Câmi'atü Bağdâd*, sy. 31 [Bağdad 1981], s. 205-251).

BİBLİYOGRAFYA :

Taberî, *Târîh* (Ebûl Fazl), bk. İndeks; Mes'ûdî, *Mürûcû'z-zeheb* (Meynard), IV, 211-212, 217, 220, 222; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, IV, 263; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), IV, 409; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 239-240; M. Emin el-Meydânî, *el-Ka'kâ' b. 'Amr*, Beyrut 1398/1978; K. V. Zetterstéen, "Ka'kâ'", *İA*, VI, 107-108; a.mif., "Ka'kâ' b. 'Amr", *El*² (İng.), IV, 464.

HAYRETTİN YÜCESOY

KÂKÎ

(الكاكى)

Kıvâmüddîn Muhammed b. Muhammed
b. Ahmed el-Hucendî el-Kâkî
(ö. 749/1348)

Hanefî fakihî.

Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. İlk nisbesinden Mâverâünnehir bölgesindeki Hucend asıllı olduğu anlaşılmakta, şöhret bulduğu Kâkî nisbesinin de Azerbaycan'daki Kâk Kalesi'yle (Dihhûdâ, XI, 15921) ilgisi bulunduğu sanılmaktadır. Tirmizî'de devrin tanınmış Hanefî fakihlerinden Abdülazîz el-Buhârî'den ve Hüsâmeddin es-Sağnakî'den fıkıh okudu. Kırım'a, ardından Kahire'ye giderek oraya yerleşti. Câmi-i Mardînî'de imamlık yaptı. Vefatına kadar öğretim ve fetva ile meşgul oldu.

Eserleri. 1. *Mî'râcü'd-dirâye ilâ şerhi'l-Hidâye*. Burhâneddin el-Mergînânî'nin *el-Hidâye* adlı meşhur eserinin şerhidir. Müellif, 21 Muharrem 745'te (4 Haziran 1344) tamamladığı kitabında dört mezhep imamının görüşlerini toplayarak sahîh ve tercihe değer olanlarını belirtmiş ve istidlâl yollarını göstermiştir. Eserde zaman zaman soru-cevap metodu kullanılmış, yer yer de *el-Hidâye*'nin metni olan *Bidâyetü'l-mübtedî* ile İmam Muhammed'in *el-Câmi'u's-şâğır*'inin ibareleri karşılaştırılmıştır. Ayrıca *el-Hidâye*'de bulunmadığı halde kitabın sonuna Kudûrî'nin *el-Muhtaşar*'ı esas alınarak ferâiz konusu da ilâve edilmiş, bu bölüm müstakil olarak bazı yazmalarda yer almıştır (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 1903/2, vr. 310-343). *Mî'râcü'd-dirâye*'nin birçok nüshası günümüze ulaşmıştır (mese-

lâ bk. Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, I-VI, nr. 869; Süleymaniye, I-IV, nr. 552; Kadizâde Mehmed, I-IV, nr. 177; Mahmud Paşa, I-VII, nr. 205; Karaçelebizâde Hüsâmeddin, I-V, nr. 140; Esad Efendi, I-III, nr. 986; Fâtih, I-IV, nr. 1974-1978). 2. *'Uyûnû'l-mezâhibi' (l-erba'ati'l-Kâmilî*. Dört mezhep imamının görüşlerinin toplandığı eserde hükümlerin delillerine temas edilmemiştir. Kitapta önce Ebû Hanîfe'nin fikirleri kaydedilmiş, ardından diğer görüşlere yer verilmiştir. Kâtib Çelebi, eserin farklı nüshalarında adının *'Uyûnû'l-mezâhibi'l-Kâmilî* ve *'Uyûnû'l-mezâhibi'l-Muzafferî* olarak kaydedildiğini, ilkinin el-Melikü'l-Kâmil Şa'bân'a, diğerinin el-Melikü'l-Muzaffer Hâcî'ye ithaf edildiğini ve muhtemelen bunun telif sırasında sultan değişikliğinden kaynaklandığını belirtir (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1187). *'Uyûnû'l-mezâhib*'in de çok sayıda nüshası zamanımıza ulaşmıştır (meselâ bk. Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 896; Reşid Efendi, nr. 236; Damad İbrâhim Paşa, nr. 698; Mahmud Paşa, nr. 221, 240; TSMK, III. Ahmed, nr. 742). 3. *Câmi'u'l-esrâr fî şerhi'l-Menâr*. Ebû'l-Berekât en-Nesefî'nin usûl-i fıkha dair *Menârü'l-envâr* adlı eserinin şerhi olup müellif, hocası Abdülazîz el-Buhârî ile Ebû'l-Berekât en-Nesefî'nin eserlerinden büyük ölçüde faydalandığını kaydeder (Süleymaniye Ktp., Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 337; Esad Efendi, nr. 501; Serez, nr. 541, 542; Lala İsmâil, nr. 71, 753; Millet Ktp., Feyzullah Efendi, nr. 615, 616; Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 986, 987, 988). 4. *Şerhu Uşûli'l-Bezdevî (Bünyânû'l-vûşûl fî şerhi'l-uşûl li'l-Bezdevî*; Murad Molla Ktp., Murad Molla, nr. 669).

BİBLİYOGRAFYA :

Kureşî, *el-Cevâhirü'l-muğiyye*, II, 428; IV, 294-295; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1187, 1824, 2033; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 186; Bahâ Ahmed el-Meyhî – Muhammed el-Biblâvî, *Fihrisü'l-kütübi'l-'Arabîyyeti'l-mahfûza bi'l-Kütübhaneti'l-Hidviyye*, Kahire 1306, III, 82-83; Brockelmann, *GAL*, II, 253; *Suppl.*, II, 268; *Hediyyetü'l-'ârifîn*, II, 155; Ziriklî, *el-A'lâm*, VII, 265; Kehlâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifîn*, XI, 182; Ahmet Özel, *Hanefî Fıkıh Âlimleri*, Ankara 1990, s. 78; Dihhudâ, *Luğatnâme* (Muîn), XI, 15921, 15926.

HÜSEYİN KAYAPINAR

KAKMACILIK

Maden, ahşap, fildişi, bağa, mermer gibi malzeme üzerine istenen motife göre açılan yuvalara farklı renkte aynı cinsten veya farklı cinsten, genellikle daha